

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1906. Andra Kammaren. N:o 13.

Lördagen den 10 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande februari.

§ 2.

Ordet lämnades härefter på begäran till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Trolle, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Herr friherre Adelswärd har med kammarens samtycke till mig framställt följande fråga: »När kan en förändring i de nu mindre tillfredsställande förhållandena vid Kungl. Maj:ts beskickning till Stora Britannien och Irland vara att förvänta genom utnämmande af ordinarie innehafvare till de nuvarande befattningarna inom densamma?» *Svar på interpellation.*

Jag skall be att först få meddela några uppgifter, som äro nödvändiga för ett riktigt bedömande af förhållandena. Friherre Bildt, som förut var minister i London, utnämndes till minister i Rom den 13 oktober 1905. Han afreste från London först så sent som den 26 påföljande november samt öfvertog beskickningen i Rom någon tid därefter. Ministerposten i London har således varit vakant något öfver två månader. Tillförordnade legationssekreteraren i London, Bildt, ministerns son, förordnades att uppehålla sistnämnda befattning i juni 1905 och erhöll vid ministerns afresa förordnande såsom chargé d'affaires mot åtnjutande af alla de förmåner, som vanligen tillkomma en sådan. Med hänsyn därtill att ministerposten var vakant blef arfvodet till och med något höjdt.

Som sagdt blef friherre Bildt utnämnd till innehafvare af sin nuvarande befattning i midten af oktober i fjol. När den nuvarande regeringen inträdde i ämbetsutöfning, hade den sålunda att tillsätta en vakant post, till hvilken efterträdare ej hunnit utses. Den ärade interpellanten har själf angifvit, att under nu gifna förhållanden svårigheten säkerligen förefunnits att tillsätta diplomatposter. Jag vill gifva den ärade interpellanten rätt i detta, för såvidt angår posten i London. Regeringen har haft två andra ministerposter

Svar på interpellation.
(Forts.)

att tillsätta och har utan öfvervinneliga svårigheter inom jämförelsevis kort tid lyckats besätta dessa platser med kvalificerade personer, som voro villiga att — kanhända med uppoffrande af egna intressen — åtaga sig ifrågavarande uppdrag. Men vid besättande af platsen i London hafva stora svårigheter mött. Allt ifrån början har regeringen icke haft något arbete osparadt för att få denna post besatt på ett tillfredsställande sätt. Regeringen trodde sig böra genast och i första hand vända sig till personer här hemma, som ansågos kunna på ett effektivt sätt tillvarataga våra intressen i England, men dessa hänvändelser hafva dess värre icke ledt till något resultat. Ett par af de personer, som tillfrågats, hafva för sitt afböjande anfört uteslutande ekonomiska skäl. Lönen anses nämligen otillräcklig. Sådana skäl hafva icke varit afgörande vid besättande af andra poster. På papperet utgör lönen till ministern i London 60,000 kronor, men därifrån böra afdragas indemnitet till legationssekreteraren och några andra poster, så att nettolönen i rundt tal blifver 55,000 kronor. Det är en summa, som ju i och för sig är ganska stor, men som vi se, väcker lönens litenhet en viss ängslan hos vederbörande, som kanske eljest skulle varit hågade att åtaga sig ämbetet. Regeringen har sålunda tagit i allvarligt öfvervägande hvad som bör göras för att råda bot för nu anmärkta förhållande. Hvad det nuvarande provisoriet beträffar, så är jag fullkomligt enig med den ärade interpellanten däri, att det varit önskligt, att det blifvit så kort som möjligt och helst intet alls. Men svårigheter, som icke kunnat öfvervinnas, hafva ju yppats.

Den ärade interpellanten synes hafva fäst sig vid, att den nuvarande chargé d'affaires i London är endast andre sekreterare i utrikesdepartementet. Han blef i fjol förordnad till legationssekreterare — att han icke utnämndes, berodde på intima skäl. Han har nu samma ställning som en vanlig legationssekreterare och har uppnått en sådan ålder — han är 30 år gammal — att han väl icke må anses för ung för uppdraget.

Den ärade interpellanten yttrar i interpellationen följande: »Då därtill kommer, att de båda landens dynastier sedan någon tid äro nära befryndade, synes det nuvarande här påpekade förhållandet knappast uppfylla ens de yttre höflighetsformer, som internationell diplomatisk etikett föreskrifver.» Jag tror, att den ärade interpellanten här gått något för långt, och att det ofta mellan länder, hvilkas dynastier äro befryndade, förekommit vakanser i ministerposterna af längre varaktighet än denna, utan att på den grund försports några klagomål.

Beträffande ministerposten i London får jag vidare upplysa, att jag har berättigad grund att tro, att denna plats inom den närmaste framtiden skall blifva besatt med ordinarie innehafvare. Med legationssekreterarbefattningen förhåller det sig däremot annor-

lunda, men jag håller före, att det icke betyder så mycket, att det står »t. f.» framför hans titel. Han har ju fullkomligt samma ställning som en legationssekreterare, ty, äfven om han är utnämnd, är han förtroendeämbetsman och kan på den grund när som helst af Konungen återkallas. Enligt min åsikt tala därför icke samma skäl för, att man nödvändigt måste beklåda äfven denna post med ordinarie innehafvare, utan man får i detta hänseende afvakta den nu pågående utredningen angående vår diplomatiska och konsulära representation.

Jag tror mig härmed hafva besvarat den ärade interpellantens förfrågan i de båda stycken, som däri afses.

Vidare anförde:

Friherre Adelswärd: Herr talman, mina herrar! Jag ber först att få till hans excellens herr utrikesministern frambära mitt tack för det utförliga och fullständiga svar, som han behagat afgifva på den af mig framställda frågan. Jag vill icke underlåta att på samma gång uttala mitt beklagande öfver, att hans excellens har blifvit nödgad att ansvara för ett missförhållande, som han till dels har fått taga i arf från en föregående regering.

Det är utan tvifvel glädjande för kammaren att få höra hans excellens' meddelande om att regeringen och han själf ägnat allra största uppmärksamhet åt den nu föreliggande frågan och åt ministerpostens i London besättande med ordinarie innehafvare. Där emot torde det vara med blandade känslor, som kammaren erfar de stora svårigheter, som tyckas förefinnas i detta afseende. Det synes mig vara en sorglig bankruttförklaring, om vi på grund af brist på därtill lämpliga personer vore urståndsatta att på fullt ändamålsenligt sätt besätta platserna vid våra beskickningar. Konsekvensen däraf skulle ju blifva den, att vi nödgades så småningom indraga våra beskickningar. Jag vågar dock hålla före, att denna uppfattning är allt för pessimistisk och att man, om man blott söker fördomsfritt, också skall kunna finna dem, som väl ägna sig för att beklåda dessa viktiga platser, som för oss icke kunna undvaras. Hans excellens har ju också ställt i utsikt, att de vakanta ordinarie befattningarna snart nog skola kunna besättas med ordinarie innehafvare.

Det framhölls af hans excellens, att den förnämsta svårigheten för besättandet af ministerposten i London särskildt låge i den ringa lön, som tillkomme innehafvaren af denna befattning. Det är naturligtvis svårt för utomstående att kunna bedöma denna sida af saken, dock förefaller det, som om äfven med den lön, som nu finnes anslagen åt vår minister i London, det icke skulle vara omöjligt att få på denna plats en person, som på ett fullt tillfredsställande sätt bevakade Sveriges intressen i England. Jag tror

Svar på interpellation.
(Forts.)

Svar på interpellation.
(Forts.)

nämligen, att, särskildt hvad London beträffar, någon synnerlig vikt icke behöfves fästas vid, att vår chargé d'affaires där tager, som man säger, en stor del i societetslifvet, hvilket naturligtvis är det, som medför de största kostnaderna.

Hans excellens har framhållit, att mina betänkligheter i fråga om att ministerposten i London för närvarande uppehölls på förordnande af en tjänsteman, som ännu står på ett af de lägsta trappstegen inom den diplomatiska rangskalan, vore obefogade. Det är ju möjligt, att jag därutinnan misstagit mig, men jag tror ändå, att jag icke går för långt, om jag uttalar den förhoppningen, att, därest icke säkra utsikter finnas att snart med ordinarie innehafvare besätta platsen i fråga, i stället måtte därtill förordnas en person, hvilken på grund af sin ställning inom den diplomatiska tjänstemannakåren kan anses ha större förutsättningar att representera Sverige i London än den, som för närvarande har detta förordnande.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Trolle: Jag vill endast säga ett par ord för att framhålla, att jag icke har den pessimistiska uppfattning i allmänhet, som den föregående ärade talaren trodde. Jag framhöll alldeles tydligt, att det icke var förenadt med så stora svårigheter att besätta de båda andra ministerposterna, och jag påpekade, att det just var ministerposten i London, som i det afseendet vållade stora svårigheter.

Hvad löneförhållandena beträffar, ber jag att till mitt förra anförande få tillägga, att de personer, hvilka på grund af lönens otillräcklighet ansett sig icke kunna mottaga uppdraget att vara ministrar i London, ha gjort detta icke på grund af förutfattad mening om de dyra lefnadsförhållandena i London, utan först efter noggranna undersökningar af alla på frågan inverkan omständigheter.

§ 3.

Jämlikt därom förut fattadt beslut företogs nu val af dels tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till

valmän:

herr <i>C. J. Berggren</i>	med 185 röster
» <i>B. Dahlgren</i>	» 185 »
» <i>L. Eriksson</i> i Bäck	» 185 »
» <i>L. J. Jansson</i> i Djursåtra	» 185 »
» <i>J. P. Jespersen</i>	» 185 »
» <i>K. Karlsson</i> i Mo	» 185 »
» <i>J. Nydal</i>	» 185 »

herr <i>C. Olsson</i> i Viken	med 185 röster	
» <i>J. P. Persson</i> i Hult	» 185 »	
» <i>C. J. Öberg</i>	» 185 »	
» <i>C. P. Jansson</i> i Edsbacken	» 184 »	
» <i>J. M. Johansson</i> i Mellbyn	» 184 »	
» <i>A. Thylander</i>	» 184 »	
» <i>G. Odqvist</i>	» 101 »	
» <i>A. Peterson</i> i Påboda	» 101 »	
» <i>P. Nilsson</i> i Bonarp	» 100 »	
» <i>A. Olsson</i> i Tyllered	» 100 »	
» <i>F. Andersson</i> i Helgesta	» 99 »	
» <i>F. O. Berg</i> i Göteborg	» 99 »	
» <i>A. Ekman</i> i Mogård	» 99 »	
» <i>V. L. Moll</i>	» 99 »	
» <i>J. E. Nordin</i>	» 98 »	
» <i>M. F. Nyström</i>	» 98 »	och
» <i>F. W. Thorsson</i>	» 95 »	

Närmast i röstetal kommo herrar *A. J. Hagström*, *J. M. Juhlin* och *E. A. Nilson* i Örebro, enhvar med 87 röster.

suppleanter:

herr <i>A. G. Månsson</i>	med 182 röster	
» <i>P. M. Olsson</i> i Blädinge	» 109 »	
» <i>A. A. Eriksson</i> i Rödsta	» 102 »	
» <i>A. R. Lundblad</i>	» 102 »	
» <i>J. Åkesson</i>	» 100 »	och
» <i>N. A. Nilsson</i> i Malmö	» 99 »	

Närmast i röstetal var herr *N. Jönsson* i Kvarnberga med 81 röster.

Ordningen mellan de två suppleanter, hvilka erhållit lika antal röster, bestämdes, sådan den finnes här ofvan angifven, genom lottning.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 5.

Hans excellens herr statsministern m. m. *K. A. Staaff* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af §§ 39, 41, 42 och 43 regeringsformen.

Den kungl. propositionen bordlades.

§ 6.

Herr *C. Olssons* i Viken motion, n:o 128, föredrogs härefter och hänvisades till konstitutionsutskottet.

§ 7.

Föredrogs herr *A. P. Risbergs* vid kammarens närmast föregående sammanträde framställda och då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern och chefen för justitiedepartementet få framställa ett spörsmål; och blef berörda anhållan af kammaren bifallen.

§ 8.

Vidare föredrogs men bordlades åter lagutskottets utlåtande n:o 6.

§ 9.

*Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels
butiker.*

Till afgörande förelåg lagutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion angående lagstadgad stängningstid för handelsbutiker.

Lagutskottet hade till förberedande behandling fått mottaga en inom Andra Kammaren af herrar *J. J. Byström* och *K. G. Karlsson* i Göteborg väckt motion, n:o 10, hvari hemställdes, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida och på hvilka villkor kommun kunde berättigas att bestämma viss tid, under hvilken inom kommunen belägna handelsbutiker skulle hållas stängda, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagbestämmelser, hvartill utredningen kunde gifva anledning, äfvensom i sammanhang därmed förslag till erforderliga ändringar i gällande lagstiftning rörande gatuhandeln.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte bifalla förevarande motion.

Vid utlåtandet hade emellertid fogats reservationer af:

herr *Gustaf Andersson*;

herr *Hedenstierna*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

herr *Johanson* i Valared.

Efter föredragning af utskottets hemställan begärdes ordet af

Herr *Sjö*, som yttrade: Det nu föreliggande förslaget är, såsom vi veta, en gengångare från ett par föregående riksdagar. Vid

senaste lagtima riksdag behandlades nämligen ett förslag af i hufvudsak enahanda innebörd. Riksdagen afslog då förslaget: denna kammare med 105 röster mot 88 och medkammaren med 86 röster mot 30. Man trodde, att frågan därigenom skulle afskrifvas för någon tid. Men vi finna att så icke blifvit förhållandet, i ty att motionärerna i år återupptagit samma sak, fast i någon förändrad form. Den form, i hvilken frågan nu framkommit, är ungefär densamma, hvori den förelåg vid 1904 års riksdag.

Utskottet framhåfver såsom motiv för sitt tillstyrkande af motionen, att såväl i Tyskland som Norge finnas sådana lagar, som motionärerna åsyfta. I fråga om det tyska lagförslaget yttrar lagutskottet: »Den tyska lagen påbjuder en ovillkorlig stängningstid för alla butiker, utom för särskildt uppräknade fall, samt lämnar dessutom åt de särskilda kommunerna att under vissa förutsättningar bestämma om ytterligare inskränkningar af den tid butikerna sålunda få hållas öppna. Lagen gör också i vissa afseenden skillnad mellan samhällen med större och mindre folkmängd.» Man vill sålunda här införa en lag i öfverensstämmelse med den i Tyskland gällande. Man lärde i barnaåren, att det icke finnes någon regel utan undantag, och att en regel med många undantag vore en dålig regel. På samma sätt kan man säga, att ett lagförslag med många undantag kommer att blifva en dålig lag. Och det tror jag verkligen man finge, därest man beslutade sig för att skriva till Kungl. Maj:t och begära en sådan lag, som här är ifrågasatt.

Motionärerna yttra i motionen, att i flera af de Australiska staterna finnes lagstadgad stängningstid icke endast för handelsbodan utan äfven för fabriker. Jag förstår mycket väl, att det är därhän man också i vårt land vill komma. Man vill börja med att berättiga kommunerna att bestämma den tid, under hvilken handelsbutikerna skola hållas stängda, för att sedermera fortsätta med att lagstifta så, att hvarken å skomakare-, snickare- eller skräddareverkstäder eller i fabriker eller i andra näringar skulle få arbetas annat än under lagstadgad tid. Detta synes mig vara att gå alltför långt.

Då frågan senaste riksdag här behandlades, tog jag mig friheten omnämna en observation, som jag gjorde för några år sedan. Jag skall be att äfven nu få omtala densamma. Det förhöll sig nämligen så, att, när jag på aftnarne mellan kl. 9 och 10 promenerade hem från Riksdagen, min uppmärksamhet fästes därpå, att en specieriaffär ständigt vid denna tid var öppen. För att få reda på, hvad anledningen därtill kunde vara, gick jag en afton in i butiken och gjorde en liten affär samt gaf mig därunder i samspråk med ägaren. Tillsjord, hvarför han höll sin butik öppen så sent på aftnarne, svarade han: Jo, saken är den, att jag har en stor familj. Jag har många personer — hustru och barn — att försörja. Jag har dessutom skulder, och jag måste arbeta från den

Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)

*Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)*

tidiga morgonstunden till sent på aftonen för att söka göra rätt för mig samt nära mig och de mina. Jag har icke något annat biträde än min hustru. Hon hjälper mig i affären, när jag behöfver det.»

Skulle vi nu få en sådan lag som den här ifrågasatta, skulle en dylik hyggelig man, som sträfvar på bästa och ärligaste sätt, icke få arbeta på morgnar och aftnar. Jag har emellertid i min barndom lärt mig, att arbete befordrar hälsa och välstånd, och jag har aldrig sett, att den, som arbetat och varit flitig i sitt kall, fått lida däraf, ej heller att någon annan däraf tillskyndats lidande.

Jag kan på grund häraf icke vara med om att stifta en lag, som går i en så bakvänd riktning. Om man nu började på detta sätt, skulle man kanske i fortsättningen kunna komma därhän, att våra utmärkta motionärer ingrepe äfven på jordbruksarbetets fält samt föresloge, att jordbrukarne ej skulle få arbeta längre än till ett visst klockslag på dagen och att de skulle få plikta, om de bröte häremot. Det skulle vara rätt sorgligt, om den fattige jordbrukaren en vacker afton icke skulle få taga in sin säd, som stode torr och fin, samt säden på grund häraf några dagar efteråt skulle förstöras af ett ihållande regn.

Att på detta sätt ingripa i friheten att arbeta är, jag säger det ännu en gång, att gå för långt. Jag tror mig för öfrigt veta, att det bästa är att förfara så, som jag hört uppgifvas att man gör här i hufvudstaden. Här har man beträffande vissa kretsar i staden ingått en frivillig öfverenskommelse, att butikerna skola hållas stängda efter en viss tid på dagen, en öfverenskommelse som vederbörande bekräftat med sina egenhändiga namnteckningar. Att träffa dylika frivilliga öfverenskommelser är onekligen det bästa sättet. En sådan lagstiftning som den, med hvilken man här vill lyckliggöra oss, kan däremot icke vara lämplig. Man kan icke göra människor tillfredställda genom att föreskrifva, att de ej få arbeta så mycket som de önska. Vi se å andra sidan, att en af de större firmorna här i hufvudstaden icke öppnar sin affär förr än kl. 8,30 f. m. samt stänger den redan kl. 6 e. m. Det är rika firmor, som så göra, och de äga ju rätt att göra hur de vilja. Skulle genom lag föreskrifvas, att en sådan affär ej finge stängas utan på ett visst klockslag, så vore väl äfven detta oegentligt.

På grund af hvad jag nu i korthet anfört, kan jag icke finna annat, än att det lyckligaste denna kammare kan göra är att afslå lagutskottets föreliggande förslag, hvarför jag, herr talman, yrkar afslag å detsamma.

Vidare anförde:

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Den föregående talaren nämnde i början af sitt anförande, att, sedan en

motion i förevarande ämne sistlidet är afslagits, han hoppats, att frågan tills vidare skulle afskrifvas från dagordningen. Motionärerna hafva, såsom vi se, varit af en annan mening, och det får herr Sjö vara god och förlåta oss. Vi hafva nämligen haft en svag förhoppning om, att hvad som inträffat sedan frågan förra gången var före, nämligen en viss förändring i kammarens sammansättning, skulle kunnat innebära, att här inkommit personer, som lärt sig inse vikten af de kraf, för hvilka motionärerna gjort sig till målsmän. Jag tror därför, att motionen icke framkommit opåkalladt.

Det är emellertid i frihetens namn som herr Sjö här yrkat afslag, och det är i samma namn som herrar Hedenstierna och Andersson i Kolstad i Första Kammaren yrkat afslag på motionen. Jag kan för min del icke neka till, att det förefaller mig litet egendomligt, då jag just ser herrar Hedenstierna och Andersson i Kolstad såsom förfäktare af särskildt frihetens sak. Jag skulle nästan våga säga, att litet hvar i denna kammare borde ställa sig misstänksam gentemot dylika förfäktare af frihetens sak.

Det vore ju otacksamt måhända att här upprepa de skäl, som tala för ett bifall till motionen, då man haft tillfälle att göra det vid två föregående riksdagar. Men såsom det förut antydts, är det ju nu åtskilliga ledamöter i kammaren, som ej voro här, då denna fråga föregående gånger behandlades. Därför skall jag taga mig friheten att med några få ord få angifva de skäl, som tala för motionen; och jag skall på samma gång söka att med några ord bemöta herr Sjös framställning. Jag får verkligen säga, att jag ej kan tänka mig, att herr Sjös framställning, med dess *öfverdrifter* skulle kunna på något sätt verka öfvertygande på kammarens ledamöter.

Det egentliga motivet för motionen är ju lätt sagdt, nämligen att skaffa de biträden, som äro sysselsatta i våra butiker, mera tid och tillfälle att ägna sig icke minst åt sin utbildning för det yrke, i hvilket de hafva sin sysselsättning. Men därjämte är det väl ett allmäntmänskligt behof att hafva hvila och förströelse; och äfven detta är det man vill skaffa dem. Nu kan man liksom herr Sjö säga: hvarför kan ej detta åstadkommas på frivillighetens väg? Och man kan synas hafva så mycket mera skäl att vid en ytlig betraktelse af frågan säga detta, som man vet, att här det icke gäller någon strid mellan arbetare och arbetsgifvare, utan att dessa äro fullständigt eniga om ett behof och en reform i den riktning motionen afser.

Frågar man hvad orsaken är till att man ej kan nå detta på frivillighetens väg, så är svaret helt enkelt det, att man icke bland det stora antalet butiksägare som finnes kan få alla att gå med på en tidigare stängningstid, detta beroende därpå att det finnes en del, som resonera som så, att om de hålla litet längre öppet,

Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)

*Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels
butiker.
(Forts.)*

få de sälja något mera. Det är således med hänsyn till konkurrensen, som man måste erkänna behovet af lagstiftning på området i fråga. Det har äfven visat sig, såsom vi i motionen framhållit, att detta behof förefunnits icke blott här i landet, utan snart sagdt öfver hela världen. Jag vill här, med anledning af detta tal om att nå målet på frivillighetens väg, påminna om hvad jag de föregående gångerna också omnämnt, nämligen att i England finnes en förening, som under mera än 50 år arbetat på att på frivillighetens väg åstadkomma en tidigare stängning af butikerna. I England är, som vi säkert litet hvar ha reda på, den individualistiska åskådningen starkare än annorstädes; och motviljan mot att lagstifta på områden liknande detta är där måhända större än i något annat land. Men det oaktadt har denna förening efter mer än 50 års sträfvan sett sig nödsakad att slå in på lagstiftningens väg; och ett lagförslag har också förelegat i engelska parlamentet, om hvilket åtminstone några antydningar finnas här i utskottsbetänkandet. Jag vill härmed ha sagt och visat, att det är icke möjligt att på detta område nå målet på frivillighetens väg.

Herr Sjö nämnde, att här i Stockholm hade man gått till väga på så sätt, att man inom vissa begränsade områden inom hufvudstaden kommit öfverens om att stänga på viss tid. Jag undrar dock, om herr Sjös speciella handlande skulle vilja vara med om en sådan öfverenskommelse om dylik tidigare stängning. Herr Sjö anförde nu det fall, som han äfven anförde i fjol, och man förstår mycket väl tankegången. Men jag vill fråga herrarne, om det är möjligt att på något socialt område lagstifta, utan att det kan förekomma gränsfall, som ju kunna tyckas behjärtansvärda; och jag vill ju ej neka till, att sådana fall som det af herr Sjö anförda äfven äro behjärtansvärda. Men jag vill dock säga, att man icke har bevisat, att icke denne handlande, om alla stängde t. ex. kl. 8, skulle få sälja ungefär lika mycket, som då han stod vid disken tills klockan är 10. Det är som sagdt icke bevisadt, ehuru det ju kunde vara en möjlighet. Och vidare vill jag säga, att frågan är den: skall man för ett ringa fåtals skull uraktlåta att vidtaga åtgärder, som äro till gagn för ett ojämförligt större flertal? Jag kan ej tänka mig, att detta är ett riktigt sätt att gå till väga. Vi torde så godt som alla veta, att opinionen inom köpmanskretsarna är för en sådan åtgärd, som vi föreslagit. Att opinionen inom biträdeskretsarna är för den, torde väl vara öfverflödigt att nämna. Den tredje part, som skulle kunna ha något ondt eller godt af saken, är den stora allmänheten. Jag har emellertid svårt att begripa, att denna stora allmänhet skulle kunna ha någon nackdel af begränsningen af den tid, under hvilker butikerna hållas öppna. Man behöfver ej alls frukta, att det skulle komma i fråga någon så tidig stängningstid, att allmänhetens intresse däraf skulle lida. Enhvar bör väl kunna förstå, att det ligger i köpmännens eget intresse att

ställa så till, att de få sälja så mycket som möjligt, och att det ej lägges hinder i vägen för handelsomsättningen.

För att kunna rätt bedöma frågan måste man taga reda på, huru motionärerna tänkt sig tillvägagångssättet. Herr Sjö har med bestämdhet sagt, att motionärerna och utskottet vilja hafva en lagstiftning i samma väg som i Tyskland. Men vid genomläsning af betänkandet finner man, att utskottet förordar en liknande lagstiftning som i Norge.

Herr Sjö sade vidare, att motionärerna nog i grund och botten åsyfta en lagstiftning icke blott för handelsbutikerna, utan äfven för industrien och öfriga yrken. Herr Sjö har dock ingen rätt att draga dylika slutsatser af den framställning vi här gjort. Vår tankegång har helt enkelt varit den, att man skulle gå så till väga att, då inom en kommun — jag ber herrarna särskildt lägga märke till, att det är här fråga om att hvarje kommun skulle få rätt att bestämma, alltefter de inom kommunen förefintliga förhållanden — då inom en kommun en kvalificerad majoritet bland köpmännen, d. v. s. icke blott ett flertal bland köpmännen, utan $\frac{2}{3}$ eller $\frac{3}{4}$ af dem beslutit att ingå till de kommunala myndigheterna med anhållan om lagbestämmelse i ämnet, kommunalstyrelsen först då skulle kunna taga upp frågan. Det förefaller mig, som om detta skulle vara garantier nog för att icke några öfvergrepp skulle göras, som kunde vara till skada för allmänheten. Och jag anser, att det äfven bör vara garantier nog mot att några våldsamma åtgärder skulle komma att företagas gentemot minoriteten af köpmännen.

Herr talman, jag vill innan jag slutar påpeka ytterligare ett förhållande, som talar för att kammaren nu bör bifalla vår motion. Det säges, att man bör icke genomföra en reform, förrän tiden är mogen för densamma. Det förefaller mig verkligen, som om åtskilliga tecken tyda på, att tiden nu är mogen för en så beskedlig reform som den vi föreslagit och för den beskedliga form därför, som vi valt, nämligen en skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning af denna sak. Jag säger, att det förefaller, som om tiden vore mogen härför, då jag tänker på att hela tidningspressen, höger såväl som vänster, står enig om en dylik reform. Visserligen erkänner jag villigt, att Riksdagen ej böra göra sig till tjänare för pressen; men om det visar sig, att opinionen inom landet är så enig, som den synes vara i denna sak, så vore det väl märkvärdigt, om Andra Kammaren skulle afslå motionen och lagutskottets hemställan, till hvilken jag nu yrkar bifall.

Herr Redelius: Mot den näst föregående talaren skall jag be att få rikta ett par repliker med anledning af hvad han yttrade om motionens syfte. Han talade, om jag uppfattade honom riktigt, dels om det ena syftet, som var hänsynen till handelsbiträdena,

*Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)*

Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)

och dels om det andra syftet, som var konkurrensnytt. Om jag fattade honom riktigt, så ansåg han det första syftet vara det främsta och viktigaste, nämligen hänsynen till butiksbiträdena. Men då frågar jag först: är det så säkert, att butiksbiträdena finge den frihet man talar om, ifall butikerna stängdes en eller annan timme tidigare? Är det icke möjligt — jag vill icke säga sannolikt, ty det vet jag ej — att de kunde kvarhållas till arbete inom de stängda butikdörrarne? Men dessa fall, det må vara därmed huru som helst, syfta blott på butiksbiträdena; och då synes mig konsekvensen ha fordrat, att man äfven inskränkt motionen till de handlande, som hade biträden. I en af de åberopade utländska lagarna har jag sett vissa föreskrifter, som skulle gälla de handlande, som hade två eller flera biträden. Då skulle man väl här ej taga in alla handlande, äfven sådana som inga biträden hade, utan man skulle väl låta dem sköta sig fritt huru de ville.

Det andra skälet var motiveradt af konkurrensnytt, och måhända spelar detta en ganska stor roll i motionen och i utskottets betänkande. Konkurrensnytt! Mellan hvilka skulle den konkurrensen tänkas vara? Männe mellan de större handlande och de mindre? Mellan de handlande, som ha flera biträden, och de, som inga biträden ha? Är icke detta i verkligheten en konkurrens mellan stora och små? Om så är, vill jag ställa mig på de smås sida och säga: Låt dem sköta sig, bäst de vilja och kunna, och låt de stora sköta sig, bäst de vilja, utan att låta statsmakterna inskrida för att hjälpa de stora mot de små.

För min del är jag verklig vän af friheten härvidlag, och jag vill skydda hvars och ens naturliga och mänskliga rättighet att få fritt köpa och sälja, då han gör det redbart och enligt i öfrigt gällande lagar. Jag ställer mig således i denna fråga på den förste talarens sida och yrkar bestämdt afslag å utskottets hemställan.

Herr Lindh i Gäfle: Herr talman, mina herrar! Jag ber om tillåtelse att i denna fråga säga ett par ord, särskildt därför att den är föremål för ett mycket lifligt intresse inom en stor och betydelsefull kår i det samhälle, som jag har äran att här representera.

Motionärerna ha i sin utredning talat om, att af köpmännen i Gäfle ha 159 undertecknat en särskild skrifvelse, där de uttala sig för lagstadgad butikstängning, och då föreställer jag mig mycket lifligt, att det skall vara rätt svårt att kunna leta upp ett större antal handlande i det samhället, som icke undertecknat denna skrifvelse. Jag tror sålunda, att hvad den platsen beträffar, opinionen kan betecknas som skäligen enhällig.

Den ärade reservant, för öfrigt från Första Kammaren, hvilken ensam anförde de hufvudsakliga, hvarför han intagit en gentemot utskottets flertal afvikande mening, framför i synnerhet två betänk-

ligheter, af hvilka en här under debatten ytterligare poängterats.

Den ena af dessa betänkligheter är den, att han icke vill vara med om, att en majoritet skall få förtrycka en minoritet. Men, mina herrar, är det icke att vara något väl öm om minoriteten, då man af hänsyn till denna vill omöjliggöra för en stor majoritet att vidtaga åtgärder, hvilka kunna betecknas såsom för ingen i stort sedt medförande vidare olägenhet, men för de flesta stort gagn?

Den andra betänkligheten är den, att man icke vill vara med om att genom lagar hindra någon från att fritt få köpa och sälja »på lagenligt och hederligt sätt». Ja, detta för osökt tanken på hvad som förr ofta hördes, då det gällde nykterhetslagstiftningen i dess första dagar. Man ansåg sig då vara på det klara med sin ståndpunkt i den frågan genom att helt enkelt förklara, att »vi vilja icke vara med om att stifta lagar om hvad folk skall äta och dricka». Men det är nog så, att om man anser sig ha affärdat saken och ha sin ståndpunkt klar endast med sådana principiella och teoretiska förklaringar, torde man vara något för hastig i vändningarna. Det fordras, att man går frågan något närmare in på lifvet, och gör man det, skall man lätt komma under fund med, att här gäller det framför allt en praktisk-humanitär fråga, som man snart nog torde få en annan blick på och hvars hufvudinnebörd är att skydda handelsbiträdena.

Här har framhållits, att man vill inskränka friheten. Ja, det är nog sant, men den frihet, som man här egentligen vill inskränka, det är friheten att mer eller mindre hänsynslöst utnyttja arbetskraft. Jag medgifver, att man på samma gång kan i enstaka fall komma till att inskränka friheten äfven i andra hänseenden, och jag förstår mycket väl, att sådana enstaka fall som det, herr Sjö angaf och af hvilka det nog kan finnas flera, till en början stöta bort mången från att vilja vara med om en lagstiftning sådan som den här ifrågasatta. Men om man såsom jämförelse med dessa enstaka fall ställer å andra sidan de mångtaliga fall af missbrukad arbetskraft, hvilka den, som har närmare reda på hithörande förhållanden, varit i tillfälle att se, skall man lätt nog komma till en annan mening än den herr Sjö här uttalade. Det är icke så, som herr Sjö sade, att i alla lifvets skiften allt arbete befordrar hälsa och välstånd, utan jag tror, att om herr Sjö hade erfarenhet af, huru de många unga, icke minst de kvinnliga, biträdenas hälsotillstånd lider af nattarbetet i butikerna, skulle herr Sjö icke säga, att detta arbete befordrar hälsa, ty det är tvärtom. Varen öfvertygade därom, att mer än en af dessa biträden har blifvit knäckt för långliga tider genom dylikt nattarbete.

Man vill nu icke vara med om en sådan lagstiftning, som den här ifrågasatta, utan man hänvisar till andra utvägar och då i

Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)

Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)

första rummet till den tilltalande frivillighetens väg. Men det sättet att lösa frågan har helt enkelt visat sig ogenomförbart. Med den fria konkurrens och den tendens i öfrigt, som förefinnes i de större städerna, har det visat sig omöjligt att på frivillighetens väg nå det mål, som man här vill vinna. Men då nu så lyckligt är, att både arbetsgifvare och arbetstagare i stort sedt önska, att staten här skall ingripa på ett sådant sätt, att arbetsgifvaren kan gå arbetstagarnas önsknings till mötes, därför att dessa önsknings delvis också sammanfalla med hans egna, då frågas, om det icke vore välbetänt af staten att också göra detta.

Det finnes nog en tredje utväg härvidlag, och den kommer otvifvelaktigt att beträdas, om icke detta lagförslag eller något liknande snart nog blir antaget. Det blir då kanske så, att någon, som särskildt känner hvar skon klämmer, och hvilken ömmar för sina kamrater, kommer att säga, att »vi måste taga denna sak i våra egna händer», och så sluta de sig samman och få då börja striden kanske till stor del mot arbetsgifvarna för att tvinga sig till en bättre ställning härvidlag. Jag tror, att det äfven ur den synpunkten vore synnerligen välbetänt, att lagstiftningen här ingrepe.

Man kan förstå dem, som reservera sig emot att lagstifta på alla möjliga områden, men då de, hvilka det här gäller, äro så intresserade af att få en dylik lagstiftning till stånd och då jag tror, att den tredje parten, den stora allmänheten, också skall ställa sig välvillig och under inga förhållanden vill motsätta sig denna lagstiftning, om blott det hela ordnas på ett förståndigt sätt, kan jag icke förstå, att ett sådant lagförslag som detta skall möta så stora betänkligheter, och att saken skall ordnas på ett förståndigt sätt, därom har man en förhoppning på grund af det sätt, hvarpå man här tänkt gå till väga, nämligen att de olika kommunerna skola själfva få bestämma om stängningstiden, så att denna blir lämpad efter förhållandena på de olika platserna. Det kan anmärkas, att en lag ju bör gälla lika för alla och öfverallt, men i fråga om en sådan praktisk förordning som denna, är det just en stor fördel, om man kan anpassa den efter de olika förhållandena på hvarje särskild plats.

Herr talman! Jag hoppas, att det icke må anses förmätet, om jag tar mig friheten att rikta en direkt vädjan till dem, som icke intagit någon deciderad ståndpunkt i denna fråga, att icke motsätta sig den utredning, som här i första hand begäres, och vidare ber jag att för egen del få på det varmaste yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Centerwall*.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Herr Sjö yttrade i sitt anförande, att en lag med många undantag är en sämre lag,

och ur den synpunkten ville han vara med om att afstyrka det nu framlagda förslaget. Jag medgifver, att detta förslag kan gifva anledning till många tolkningar, huru lagen skall tillämpas, då man ju tänkt sig, att det skall öfverlämnas åt hvarje kommun att själf bestämma en viss stängningstid för handelsbutikerna inom kommunen. Denna tid kan då bestämmas ytterst olika i olika fall: i den ena kommunen kan stängningstiden sålunda sättas kl. 8, i en annan till kl. 9 och i en tredje återigen till kl. 10, allt eftersom kommunmedlemmarna hylla satsen, att »arbete befordrar hälsa och välstånd». I så måtto är jag fullständigt af den uppfattningen, att detta lagförslag icke fullt uppfyller de kraf, som jag för min del skulle vilja ställa på en sådan lag.

Men jag kan icke fullt dela den uppfattning, som herr Redelius uttalade, då han nämligen tycktes vilja göra gällande, att denna lag icke skulle ha någon inverkan på bodbiträdenas arbetstid. Det finnes nämligen något, som heter arbete i butiken innanför stängda dörrar, och detta arbete skall utföras, sedan butiken stängts. Då är det ganska naturligt, att om en butiksägare tillåtes att ha sin butik öppen t. ex. till kl. 10 och sedan efter butikens stängning en massa arbeten skola utföras, blir arbetstiden obetingadt längre. Någon reglering på detta område kommer då icke till stånd.

Om man i likhet med herr Redelius endast tänkt sig att vid detta tillfälle taga hänsyn till de biträden, som äro hänvisade att arbeta för andra uti butiker, då behöfde man ju icke åstadkomma en lag, som påbjöde stängning vid viss bestämd tid, utan då skulle man åstadkomma en lag, som reglerade, huru lång tid ett biträde finge arbeta, och då blefve följderna den, att de större affärsmännen finge hålla sig med dubbelt så stor uppsättning af butiksbiträden som för närvarande. Men jag är för min del lifligt öfvertygad om, att därest ett sådant lagförslag komme fram, skulle herr Redelius vara en af de första, som i frihetens namn skulle understödja herr Sjö och häfda, att »nu går det för långt». Jag kan därför icke tro, att ett lagförslag skulle ha större sympatier från *det* hållet, om det afsåge att endast reglerna förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare.

Som saken ligger, finner jag mig, ehuru jag icke är fullt nöjd med det föreliggande förslaget, af omständigheterna vara tvungen att yrka bifall till detsamma för att få åtminstone något.

Herr Sjö yttrade, att om man nu, som här föreslagits, låter kommunerna få en sådan frihet att reglera stängningstiden, så skulle nästa steg gälla att införa en liknande lagstiftning på näringarnas område.

Ja, men goda herr Sjö, man har ju redan börjat lagstifta på näringarnas område i det här hänseendet. Lagen innehåller redan bestämmelser, som reglera de minderårigas arbete. Vi ha ju således redan godkänt principen i så fall, och om denna princip skulle

Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)

Ang.
Lagstadgad
stängningstid
för handels
butiker.
(Forts.)

utvecklas i så måtto, att den äfven skulle komma att gälla jordbruket, så tror jag för visso icke, att vare sig jordbruket, vår modernäring, skulle gå under eller att vi i öfrigt skulle råka in under mindre gynnsamma förhållanden. Jag tror för min del icke att detta bör vara något skäl mot bifall till det här framlagda förslaget, ur principiell synpunkt sedt, hvarför jag, herr talman, på anförda grunder ber att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Ström: Då det här framhölls särskildt af herr Karlsson, att vi icke borde dra i betänkande att antaga det föreliggande förslaget, när hvarje kommun skulle ha sin frihet att lagstifta, så anser jag mig, just med hänsyn till förhållandena inom landskommunerna, böra säga ett par ord. Den frihet, som landskommunerna sålunda skulle ha, kan nog vara vacker på papperet, men skulle kanske i praktiken komma att bli betydligt reducerad i många hänseenden.

Vi kunna t. ex. tänka oss en kommun, där det finnes ett par större affärsmän, som kanske ha i sin makt att i hufvudsak diktera besluten på kommunalstämmorna. Dessa kanske kunde finna med sin fördel förenligt att framtinga beslut om sådan stängningstid, som skulle helt och hållet ruinera flera mindre affärsmän inom kommunen.

På landsbygden förekommer också ganska ofta s. k. föreningshandel, som t. ex. upprättas af de stora bolagen, som ha att tillhandahålla sina arbetare nödiga lifsmedel. Jag tänker mig då, att ingenting skulle kunna vara lättare än att sådana bolag fattade beslut om en stängningstid, som för de andra affärsmännen inom kommunen skulle ställa sig högst oläglig med hänsyn till möjligheten att kunna försälja till bolagens arbetare, och detta på det att bolagen helt och hållet skulle kunna disponera all handel.

Jag finner således, att den där beprisade friheten icke är så synnerligen stor, när man betraktar den närmare, oaktadt det nu heter, att hvarje kommun skulle ha rätt att för sin del bestämma dessa förhållanden.

Dessutom vill jag återigen påpeka hvad redan i fjol i detta afseende framhölls af en ärad talare, nämligen att det icke alltid är säkert, att man på landsbygden kan så väl afpassa sin tid när man skall köpa mindre förnödenheter, att man kan hinna fram till ort och ställe före stängningstid, och om en affärsman efter den tiden skulle tillåta sig att sälja den minsta småsak, skulle han kanske bli bötfälld. Vid sådant förhållande och med särskild hänsyn fäst till landsbygden, kan jag icke finna, att en sådan lag är nödvändig.

Beträffande förhållandena i städerna, skall jag icke tillåta mig något uttalande. Hade därför förslaget endast afsett städer, skulle

jag icke hafva opponerat mig däremot, då jag icke så noga känner förhållandena där. Men hvad landsbygden vidkommer, så synes ett sådant förslag fullkomligt obehöfligt; och jag ber därför att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Bengtsson* i Häradsköp, *Räf* och *Sandquist*.

Herr Ekman i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Ehuru den utredning motionärerna ägnat åt föreliggande fråga är både grundlig och allsidig, så kan jag för min del dock icke underlåta att med några ord beledsaga denna motion, då jag anser den högst behjärtansvärd, och då den därför har mina fulla sympatier.

Det gäller här att åstadkomma en reform, som aldrig, enligt min åsikt, kommer till stånd, såvida icke staten lånar densamma en stödjande hand.

Arbete är en god sak; det är det bästa, som finnes, men om det skall vara det, då skall också arbetet vara begränsadt inom rimliga tider och under rimliga villkor. Är icke detta förhållandet, lämnar det icke skäligen tid till hvila och förströelse, hindrar det ungdomens utveckling i fysiskt och intellektuellt hänseende och möjligtvis rent af skadar dess hälsa, då är arbetet icke något godt, utan då är arbetet ett ondt. Det kvarlämnar då icke den tillfredsställelse och arbetsglädje, det bör göra, utan efterlämnar i sinnet leda och bitterhet, och allra mest är detta händelsen, om icke den långa arbetstiden motiveras af trängande nödvändighet. Men det anser jag icke vara fallet här. Ty om man håller en butik öppen ända till 16 timmar om dagen, såsom här anförts, så är det icke möjligt annat, än att man låter en stor del af denna arbetsdag gå obegagnad förbi. Det är mycket säkert — jag tror ingen skall neka till det — att de inköp, som göras, skulle mycket väl kunna göras på kortare tid, än hvad nu ibland är fallet. Visserligen finns det alltid människor, som komma i sista stund, och dessa människor skulle säkerligen komma i sista stund, äfven om butikerna vore öppna till midnatt. Men om det blefve känt, att de stängdes en tidigare timme, skulle dessa, jag vill kalla dem ovisa jungfrur, säkert infinna sig i tid, och de skulle icke ha någon svårighet att göra det.

Vi veta, att i Englands och Amerikas största städer, där förhållandena äro vida mera komplicerade än här, där stängas butikerna mellan 6 och 7 på eftermiddagen, utan att någon olägenhet däraf uppkommit.

Inom kroppsarbetarnes klass pågår en rörelse för åtta timmars arbetsdag. Då är det icke så orimligt, att minuthandlarne och deras biträden önska få tolf timmars arbetsdag. Naturligtvis vore det bäst, om reformen kunde genomföras på den frivilliga öfverenskom-

Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiktr.
(Forts.)

melsens väg, men de många försök, som gjorts för att åstadkomma något sådant, ha visat, att det alltid finnes någon eller några, som ställt sig afvisande däremot, icke därför att de befarat, att den skulle vålla dem en förlust, utan därför att de hoppats, att de, om en öfverenskommelse skulle komma till stånd, oakadt de själfva nekat därtill, därigenom möjligen kunna göra sig någon extra vinst.

En föregående talare sade, att det vore ovisst, huruvida butiksbiträdena blefve fria, därför att butikerna stängdes på viss tid. På det vill jag svara, att, om det är några göromål, som behöfva utföras i en butik, sedan den är stängd, så få de utföras likaväl, antingen butiken stänges senare eller tidigare. Stänges den senare, får man gå långt in på natten, innan dessa göromål hinna bli färdiga; stängas de däremot tidigare, blir det dock så mycket förr, som dessa extra göromål bli undanstökade. Jag tror därför icke, att denna reform, som af alla eller åtminstone af ett öfvervägande stort flertal önskas, kan komma till stånd, såvida icke staten på något sätt ingriper och reglerar förhållandet.

Jag vill påpeka, att det förslag, hvarom hemställen här göres, icke är så vidtomfattande; man skall ju endast aflåta en skrifvelse, att »det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida och på hvilka villkor kommun må berättigas att bestämma viss tid, under hvilken inom kommunen belägna handelsbutiker skola hållas stängda». Det är således, synes det mig, all varsamhet iakttagen i fråga om detta förslag. Först och främst begär man endast, att Kungl. Maj:t skall utreda, huruvida och på hvilka villkor kommunerna kunna berättigas att hvar på sin ort bestämma, när stadgad stängningstid skall införas, men icke ens detta är nog af försiktighet, man yrkar dessutom, att kommunerna hvar för sig skola höra de yrkesidkare, som det här gäller, och att dessa först skola tillkännage en stark opinion för saken, innan vederbörande kommun skall vara berättigad att utfärda något påbud om lagstadgad stängningstid.

På dessa grunder, och då jag, som sagdt, icke kan finna, att denna önskvärda sak kan komma till stånd, såvida icke myndigheterna åtaga sig densamma, vågar jag be att få yrka bifall till utskottets förslag; och jag vill därjämte erinra om, att det förslag, som nu föreligger, är detsamma, som Andra Kammaren för två år sen antagit, och det vore väl därför konsekvent, om äfven detta års förslag vunne kammarens bifall.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag!

Herr Olsson i Fläsbro: Herr talman! På det att den uppfattningen icke måtte göra sig gällande, att kammarens samtliga ledamöter från landet äro motståndare till föreliggande skrifvelseförslag, har jag begärt ordet för att yttra ett par saker.

Jag har alltid ansett och anser fortfarande, att de skäl, som

plåga anföras mot lagstadgad stängningstid för handelsbutiker, äro skäligen svaga. Det är ju efter mitt förmenande ett rent nonsens, att den köpande allmänheten antages komma att motsätta sig denna reform. Ty endast i mycket få undantagsfall lärer denna allmänhet bli förhindrad att göra sina uppköp före klockan 7 eller 8 på kvällen. Har det svenska folket penningar, nog finns det utvägar att låta dem rulla, därom må ingen hysa bekymmer. Lika litet bör den omständigheten, att handelsbiträdena skulle kunna åläggas att arbeta inom stängda dörrar, såsom herr Redelius för en stund sedan befarade, föranleda tvekan att antaga förslaget, ty så till vida förbättras i alla fall ställningen för dessa handelsbiträden, att de af dem, hvilkas principaler för närvarande gärna skulle vilja bevilja någon ledighet, men under nu rådande förhållanden knappast kunna det, skulle få sin berättigade önskan uppfylld, och af omständigheternas makt skulle de mera gensträfviga principalerna snart nog finna sig tvingade att följa exemplet.

Lika litet kan jag förstå, att en lag, som lade i de kommunala myndigheternas makt att ordna stängningsfrågan, skulle på något sätt skada handelsidkarne själfva. Inom de kommuner, där dessa handelsidkare kunde komma öfverens om lämplig stängningstid, behöfde dessa myndigheter icke ens ingripa. I de kommuner, där flertalet handlande kunde träffa en sådan öfverenskommelse, blefve denna tvifvelsutän vägladande för myndigheternas beslut, och i de kommuner återigen, där handlandena kunde tänkas komma att taga skada, t. ex. genom illojal konkurrens från angränsande kommuner genom ett sådant beslut i fråga om viss stängningstid, skulle man nog vara mycket försiktig, när det gällde beslutsfattande.

Väl är det sant, såsom en ledamot af Första Kammaren reservationsvis uttrycker sig, att en sådan lag skulle komma att understödja majoriteten; men kan icke ett tvång undvikas på detta område, vare sig vi ha en lag eller ej, är det bättre och nyttigare, att många tvinga de få till skäligt arbete än att få tvinga de många till oskäligt sådant.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Med herr Olsson i Fläsbro förenade sig herrar *Eriksson* i Elgered och *Sandin* i Grums.

Herr Hammarström: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt att begära ordet i denna fråga. Det är redan så mycket sagdt däri, att det kan vara obehöfligt att vidare orda om den saken. Men det finnes en omständighet, som jag ansett mig böra i detta sammanhang något beröra.

Vi veta alla, att det går en allmän rörelse genom landet, som sträfvat åt samma håll, som detta förslag åsyftar. Det har gått därhän, att på vissa platser, i vissa städer köpmännen inom sär-

Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)

*Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)*

skilda affärsbranscher kommit öfverens om tidigare stängningstid, under det att man i andra branscher ej lyckats komma öfverens därom. Och följden har blifvit, att butikerna i en viss handelsbransch hållas öppna en och en half till två timmar längre än i andra affärsbranscher inom samma samhälle, just därför att köpmännen icke kunnat enas om denna sak, utan i konkurrenssyfte hålla på att täfla på detta sätt.

Herrarna kunna förstå, huru menligt detta förhållande skall inverka på biträdenas ställning inom dessa affärer, där de icke kunna få den hvilotid, som med dem likställda biträden inom andra affärer ha. Min öfvertygelse är den, att det kommer att ske såsom den ärade representanten från Gäfle nyss framhöll, nämligen att, om icke lagstiftningen träder emellan på detta område, det från hvad det nu är, en gemensam sträfvan från både arbetsgifvares och arbetares sida att nå det föresatta målet af tidigare stängningstid, kommer att öfvergå till en strid mellan arbetsgifvare och arbetare i detta afseende, och det borde väl ändock lagstiftningen söka förekomma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sjö: Jag ber herrarna om ursäkt, att jag ännu en gång tager till orda i denna fråga. Men jag anser mig skyldig att besvara några utfall, som gjorts mot mig. Och då vänder jag mig först mot den ärade motionären, herr Karlsson, och hans yttrande, att han väckt sin motion i det goda syfte, att han ville bereda handelsbiträdena någon ledighet om aftnarna, så att de icke skulle blifva alltför länge ansträngda då. Ja, hvad detta beträffar, får jag säga min ärade vän, att äfven jag vill, att de skola hafva ledigt, behagligt och bra. Men kunna herrar motionärer svara för, att handelsbiträdena verkligen använda denna ledighet på det allra bästa och nyttigaste sätt? I många fall händer det nog, att de tillbringa en sådan ledig tid på krogarna, och det kan icke vara hvarken nyttigt eller nödigt.

Vidare nämnde han, att man icke på frivillighetens väg kunde få till stånd någon öfverenskommelse om tidigare butikstängning. Jag har redan i mitt första anförande nämnt, att man här i Stockholm i vissa delar af staden skriftligen enat sig om att hålla butikerna stängda efter en viss tid på aftonen. Men att en sådan person som den, hvilken jag i mitt föregående anförande omnämnde, icke vill gå in på detta, när han anser sig vara absolut tvungen att arbeta både bittida och sent, jämt och samt, när han anser sig af sina plikter mot sitt hem, sin familj och sin affär skyldig att så göra för att kunna reda sig, det kan man icke undra på. Och det vore ganska hårdt, att man på lagstiftningens väg — jag säger det ännu en gång — skulle tvinga en sådan man att icke få arbeta så mycket han orkar, vill och anser sig kunna.

Vidare sade herr Karlsson, att jag icke ägde någon rätt att draga en sådan slutsats, som jag gjort, nämligen att motionärerna äfven tänkt sig lagstiftningen i detta afseende utsträckt att gälla yrken i allmänhet. Jo, jag äger verkligen rätt att draga en sådan slutsats, när motionärerna själfva såsom motiv för sitt förslag anfört, att man i Australien, där man redan har en dylik lag, infört lagstadgad stängningsid icke allenast för butiker, utan äfven för en del industriella anläggningar och fabriker. Jag tror förden skull, som sagdt, att jag ägde rätt att draga denna slutsats.

Den ärade ledamoten af kammaren på gäflöbanken yttrade, att han gaf mig till en viss grad rätt i mitt påstående, att arbete befordrar hälsa och välstånd, men han framhöll tillika, att det icke kunde befordra hälsa och välstånd, att man hade nattarbete. Att man skulle införa nattarbete för handelsbiträdena, har jag icke med ett ord berört, och icke heller har jag tänkt mig, att man skulle tvinga dem att arbeta om nätterna. Vare det långt ifrån mig! Och jag tillbakavisar ett sådant inlägg emot mitt anförande såsom alldeles oriktigt.

Om vi nu, såsom här afses, skulle få en lag, som berättigade kommunen att bestämma om stängningstiden såväl i det ena som i det andra hänseendet och först till en början med afseende å butikerna, så får jag säga — och det tror jag, att de af herrarna, som deltagit i det allmänna lifvet och i allmänna beslut på kommunalstämmor eller i stadsfullmäktige, själfva insett — att det skulle komma att förorsaka många och obehagliga strider inom kommunerna. Ty en del vilja ha sina butiker öppna, så att de kunna göra sina affärer, när de behaga, och kunna få köpa och sälja på ärligt och redligt sätt, när de anse bäst, utan att genom lagen vara afskurna därifrån en bestämd tid på dagen. Jag tror icke, att det vore lyckligt att få en lagstiftning, som går i den riktning, motionärerna och utskottet föreslagit.

Om motionärerna hade börjat med att föreslå en dylik lagstiftning på ett annat område, så hade vi, tror jag, litet hvar kunnat gifva dem rätt, åtminstone till större delen. Jag afser därmed krogar, kaféer, cigarrbutiker och dylika affärer, som hållas öppna om aftnarna och långt inpå nätterna. Det hade, tror jag, varit den rätta vägen att börja med dem och sedan se till, hvart man därefter möjligen skulle gå. Men detta förbigå de ärade motionärerna, oaktadt jag vet, att de vilja gälla för att nitälska för både nykterhet och sedlighet. Är detta ett förbiseende från deras sida? Det vet jag icke. Men nog anser jag för min del, att det varit bästa sättet att först börja med dessa affärer.

Herr talman! Jag har af alla, som här yttrat sig till förmån för lagutskottets förslag och till förmån för motionen, icke kunnat för närvarande bli öfvertygad om annat, än att det bästa, vi kunna göra, är att afslå utskottets hemställan.

*Ang.
lagstadgad
stängningsid
för handels-
butiker.
(Forts.)*

Ang.
lagstadad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Då det framställts invändningar mot hvad jag yttrat, skall jag be att med några ord få besvara dem.

Herr Redelius yttrade först, att jag skulle hafva framhållit två hänsyn, ur hvilka man borde lagstifta på detta område. Det var dels hänsyn till handelsbiträdena och dels konkurrenshänsyn. Jag vet icke hvad han menar med sistnämnda uttryck, men hänsynen till handelsbiträden har varit den drifvande kraften, då vi motionerat i detta ämne.

Herr Sjö anser, att, om man vill tillgodose handelsbiträdena, bör man begränsa deras arbetstid. Det har här redan sagts — och jag tror med full rätt — att, om ett dylikt förslag framkommit, skulle det hafva ansetts vida radikalare än det förslag vi här framburit, och det skulle ha vida mindre utsikt att föras igenom, än hvad jag hoppas att vårt förslag har. I alla händelser är jag fullt öfvertygad om, att herr Sjö skulle ha sagt nej, och herr Redelius likaledes.

Hvad konkurrenshänsyn beträffar, talade herr Redelius om förhållandet mellan de små och de stora köpmännen. Jag vill för min del icke vara med om en åtgärd till förmån för de stora, som skulle lända till nackdel för de små. Men jag upprepar hvad jag redan sagt, att det är omöjligt att här få en lagstiftning, som skiljer mellan olika kategorier af köpmän. Hvad det här gäller, är att hjälpa det stora öfvervägande flertalet, och jag upprepar ännu en gång, att jag är öfvertygad om, att med en gemensam stängningstid, som sättes vid ett förnuftigt klockslag — och det kan aldrig blifva fråga om något annat — komma icke heller de små köpmännen att lida men af en reform sådan som denna.

Herr Ström nämnde, att landskommunerna skulle få skada af den föreslagna lagstiftningen. Han sade, att den omtalade friheten inom dessa kommuner skulle på detta område vara ganska begränsad och mera skenbar än verklig. Han anförde, för att bevisa detta, att ett par större affärsmän skulle genom sitt inflytande på kommunalstämman kunna ställa det så, att en hel hop mindre affärsmän skulle komma att lida intrång i sin rörelse. Detta påstående är naturligtvis beroende på förbiseende af herr Ström. Ty med afseende på den omröstning, som skulle föregå sakens upptagande å kommunalstämman, skulle naturligtvis alla köpmän ha lika rösträtt och intet fyrkvälde göra sig gällande. Är det t. ex. 20 köpmän, 5 stora och 15 små, i en kommun, kunna naturligtvis de 15 små öfverrösta de 5 stora. För öfrigt vill jag ytterligare stryka under hvad jag förut nämnt, att naturligtvis den ifrågasatta lagen har en öfvervägande betydelse för städerna och särskildt för de stora städerna. Men det visade sig förra året, då man ville begränsa förslaget endast till städerna, att det vann mindre sympatier inom denna kammare, än då man 1904 föreslog en lagstift-

ning i detta afseende för landet i dess helhet. Därför ha motionärerna och äfven lagutskottet upptagit yrkandet från 1904, men jag är dock öfvertygad om, att inom landskommunerna denna lagstiftning kommer att mycket litet tillämpas.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
lagstadgad
stängningstid
för handels-
butiker.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan och den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 111 ja mot 75 nej, hvadan kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Härefter föredrogos hvar för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets utlåtanden:

n:o 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra regementskvartermästarbostället $1\frac{1}{8}$ mantal Bredsättra n:o 3 i Stockholms län hörande lägenhet;

n:o 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra fanjunkarebostället 1 mantal Appuna n:o 2 Orrgården jämte Appuna n:o 13, en åker, i Östergötlands län hörande lägenheter;

n:o 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra korpralsbostället 1 mantal Gustad n:o 2 Käll- eller Korpralsgård i Östergötlands län hörande lägenheter;

n:o 16, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till militiebostället Gärstad n:o 1 Mellangård i Östergötlands län hörande områden; och

n:o 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra kronofogdebostället $\frac{1}{2}$ mantal Alsheda n:o 3 Skomakargården i Jönköpings län hörande lägenhet.

§ 11.

Efter föredragning häruppå af statsutskottets utlåtande n:o 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra mönsterskrifvarbostället $\frac{3}{4}$ mantal Alsheda n:o 6 Ännagård i Jönköpings län hörande lägenhet, yttrade

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! Att man på sätt, som nu skett, företager sig att från kronojord afsöndra och försälja lägenheter, är ju någonting i och för sig mycket godt och bra. Det är emellertid en sak, som jag skulle vilja fästa vederbörandes uppmärksamhet på, nämligen vikten af att de jordlägenheter, som sålunda få lösas af torpare och dylika personer, icke tilltagas alltför små, ty då kunna dessa personer icke reda sig så bra, som de skulle kunna göra, ifall de fått litet mera jord till sitt förfogande. Af dem, som fått lösa till sig jord, är det åtskilliga, som erhållit ganska små områden, och det finnes kanske heller ingen möjlighet för dem att få dessa områden utvidgade. Jag har, som sagdt, ingen anmärkning att framställa, utan blott en erinran till vederbörande, att, när helst tillfälle därtill kan beredas, ifrågavarande personer måtte tilldelas åtminstone så pass stora områden, att de kunna å hvarje sådant föda en ko eller något mera.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls af kammaren.

§ 12.

Vidare föredrogos hvart för sig och godkändes af kammaren statsutskottets utlåtanden:

n:o 19, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägarandel i grufva;

n:o 20, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord; och

n:o 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fortfarande bestånd af en med Magnesitaktiebolaget Tarrekaise afslutad öfverenskommelse rörande vissa mineralfyndigheter å kronojord i Norrbottens län.

§ 13.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande n:o 22, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Statsutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda järnvägsanläggningar, blef af kammaren godkänt.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

n:o 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af mark från förra majorsbostället $\frac{1}{4}$ mantal Kärr n:o 1 i Kronobergs län;

n:o 25, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af till förra länsmansbostället $\frac{3}{4}$ mantal Hvitemaalå n:o 1 i Kalmar län hörande lägenheten Kullen; och

n:o 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af till förra fänriksbostället Grimskulla n:o 1 i Älfsborgs län hörande andel i vattenkraft m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 1, i anledning af väckt motion angående förändrade bestämmer rörande beskattningsort för inkomst af elektriska ledningar m. m., som beröra flera kommuner; och

n:o 2, i anledning af väckt motion om ändring i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905; samt

lagutskottets memorial n:o 7, i anledning af Första Kammarrens återremiss af lagutskottets utlåtande n:o 4 öfver väckta motioner angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till de lagändringar, som påkallas af upplösningen af unionen mellan Sverige och Norge, m. m.

§ 16.

Herr *P. Pehrsson* i Österby afgaf en motion, n:o 129, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphäfvande af mom. 7 i kungl. brefvet den 17 oktober 1778 m. m.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>A. O. Rune</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 14 februari.
» <i>E. R. W. Hedenstierna</i>	» 2 » » » 15 »
» <i>G. B. Hellman</i>	» 8 » » » 14 »
» <i>C. P. Jansson</i> i Edsbäcken.....	» 3 » » » 12 »
» <i>E. O. V. Wavrinsky</i> i Stockholm.....	» 5 » » » 13 » och
» <i>K. F. G. Almqvist</i>	» 6 » » » 12 »

Kammarrens ledamöter åtskildes häruppå kl. 1,53 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.